
***REALIZAREA UNEI LUCRĂRI STATISTICE UNICAT
DIN PUNCT DE VEDERE METODOLOGIC***

„Produsul social, cheltuielile materiale și venitul național al României în anii 1859, 1900 și 1912. Comparații 1938 față de 1912”¹

Datele statistice pentru indicatorii **Produsul social**, **Cheltuielile materiale** și **Venitul național al României** referitoare la perioadele anterioare Primului Război Mondial (1914 - 1918) s-au calculat pentru prima dată în anii '60, fiind necesară o intensă documentare și cercetare în diverse arhive și lucrări științifice. Au fost oținute elemente de calcul în vederea determinării indicatorilor respectivi cu date statistice pentru anii 1859, 1900 și 1912.

Pe baza documentării efectuate, specialiștii au utilizat metode de calcul statistic indirecte: extrapolări, asimilări, proporții, corelații, comparații, au făcut unele aprecieri calitative pentru a fundamenta nivelul și tendința unor elemente analitice.

Datele statistice obținute au contribuit la analizarea tendinței, nivelului și structurii, fiind considerate orientative, cu o abatere de circa 3-5%, din cauza surselor existente care nu au identificat toate elementele de calcul care să permită aplicarea unei metodologii unitare. Publicațiile oficiale ale vremii și calculele unor economiști conțineau date cantitative, prețuri și indicatori valorici parțiali care se refereau la perioade diferite, unele cu caracter contradictoriu pentru Transilvania, Banat și Bucovina, pentru care s-au identificat puține elemente.

Indicatorii statistici au fost stabiliți în principal în funcție de sursele de identificare a datelor care se refereau în special la producția agricolă și la

1. **Coordonatori:** dr. Ion Răvar și dr. Mihai Capătă.

Colectivul de autori: Maria Hlevca, Ion Gr. Rădulescu, Ștefan Mateescu, Vasile V. Dumitrescu, Florin Buzan, Constanța Dumitru - din fosta Direcție Centrală de Statistică (Direcția bilanțelor economiei naționale și a statisticii financiare).

forța productivă, la structura pe grupe de profesii a populației pe ramuri de activitate din anii respectivi.

Etapele de efectuare a lucrării și modul de determinare a seriilor de date.

În prima etapă au fost elaborate calcule pentru producția agricolă vegetală, efectuate pe baza cantităților de produse identificate în anii 1859, 1900 și 1912 pentru Regatul României, datele fiind evaluate cu prețurile curente ale anului 1963. Producția animală a fost calculată în funcție de efectivele de animale diferențiate pe fiecare specie. Valoarea celorlalte produse s-a stabilit prin ponderea față de producția nominalizată, după proporțiile existente în anul de calcul.

Datele pentru întregul teritoriu al țării s-au determinat prin calculul de extindere, considerându-se constante cu proporțiile actuale existente ale producției între cele două părți ale țării.

Valoarea producției din celelalte ramuri s-a stabilit prin estimare pe baza unor coeficienți care exprimau proporția dintre forța productivă a muncii pe o persoană din industrie, construcții, comerț și alte ramuri, comparativ cu agricultura luată ca etalon. Prin multiplicarea producției realizate de o persoană în agricultură, cu coeficienții stabiliți și cu numărul populației din celelalte ramuri, s-a determinat valoarea producției globale în ramurile respective.

Cheltuielile materiale s-au calculat diferențiat pe ramuri pe baza structurii ramurilor din fiecare perioadă și a unor ponderi estimate sau stabilite prin diferite calcule statistico-matematice.

În etapa a doua s-au reluat calculele, pe o bază documentară mult lărgită, în special pentru anul 1912 și a prețurilor existente în preajma declanșării Primului Război Mondial.

Pentru agricultură, s-au calculat producțiile medii agricole pentru anii 1909-1913 și s-a efectuat calculul direct al producției agricole pentru Transilvania (cantități x prețuri). S-au prelucrat datele de producție și datele privind efectivele de animale aferente comitatelor. Pentru comitate (între noi și țările vecine) s-a aplicat la producție și la efectivele de animale, coeficientul notificărilor teritoriale stabilit analitic pe comune. Pentru cheltuielile materiale s-au efectuat calcule analitice pe baza suprafețelor însămânțate, a efectivelor de animale pe specii, a gradului de uzură a uneltelor, a cantităților de îngrășăminte folosite. Recalcularea din koroane, în lei s-a făcut potrivit raportului de o koroană = 1,05 lei.

La industrie, ca și în cazul agriculturii, în funcție de sursele disponibile, s-au efectuat calcule în mod distinct pentru Regatul României și Transilvania. Efectuarea calculelor pentru industria din Regatul României, s-a bazat pe datele statisticii industriei, dezvoltarea industriei fiind încurajată de stat (1910), asimilată industriei mari, a datelor industriei extractive și a celor din Ancheta industrială efectuată în anii 1901-1902 pentru industria mijlocie și mică. Datele au fost adaptate perioadei de calcul prin folosirea unui indice de creștere.

Pentru producția industrială a Transilvaniei, datele s-au stabilit pe baza numărului de persoane ocupate, pe categorii de unități industriale și a productivității rezultată în această perioadă în Regatul României, cu excepția industriei extractive, datorită faptului că în publicațiile oficiale ale vremii s-au indentificat valori și cantități pentru principalele produse miniere. La acest calcul nu s-a putut ține seama de diferențele de structură a industriei din cele doua teritorii ale țării.

Cheltuielile materiale din industrie ca și valoarea producției industriale s-au determinat distinct pentru Regatul României și pentru Transilvania folosind statistica privind industria încurajată de stat și industria extractivă, dar și datele apreciate pentru industria mică și mijlocie (50% ca medie) între Ancheta industrială 1901-1902 (de 57%) și alte surse: printre care lucrarea lui Dobrogeanu Gherea¹ (45%). Proporția a rămas valabilă și în perioada imediat următoare Primului Război Mondial. Pentru Transilvania, ponderea medie a cheltuielilor materiale a fost mai mică decât în Regatul României datorită structurii industriei și ponderii mai mari a meseriașilor din această parte a țării.

Pentru celelalte ramuri, cu excepția transporturilor, nu s-au efectuat calcule. S-a luat în considerare o pondere globală (15%) aproximată pe baza structurii existentă în anul 1938 care a fost de 18%.

În Regatul României pentru transporturi și telecomunicații s-au efectuat calcule pe baza datelor privind veniturile căilor ferate, poștei, telegrafului, lungimea căilor ferate (din Enciclopedia României). Transporturile cu tracțiune animală s-au apreciat egale cu cele realizate pe calea ferată.

Pentru Transilvania, produsul global al transporturilor s-a calculat pe baza lungimii căilor ferate aferentă teritoriului și a venitului mediu realizat în Regatul României la un km cale ferată; cărașia s-a apreciat ca în Regatul României și a reprezentat 50% din valoarea realizată pe calea ferată. Ponderea cheltuielilor materiale s-a stabilit pe tipuri de transport, fiind identică pentru ambele teritorii.

Proporțiile stabilite, în mod analitic, la producția agricolă, pe cele două părți ale teritoriului țării pentru anul 1912, au confirmat în cea de a doua etapă a calculelor, pe cele determinate anterior în etapa inițială prin calcule globale.

1. Constantin Dobrogeanu Gherea (1855-1920), sociolog și critic literar.

Pentru 1859 și 1900 s-a procedat la recalcularea producției agricole în Regatul României pe baza recoltelor medii pe o serie de ani: 1862-1866, fiind cele mai îndepărtate date publicate în Enciclopedia României (vol. IV), și respective din perioada 1901-1905.

Extinderea datelor producției agricole la întregul teritoriu s-a făcut pe baza proporțiilor stabilite prin calculul analitic pentru anul 1912, atât pentru producție, cât și pentru cheltuielile materiale diferențiate pe feluri de producție vegetală și producție animală.

Pe baza îmbunătățirilor aduse calculelor referitoare la producția agricolă, prin trecerea la producții agricole pe o serie de ani și prin folosirea prețurilor din anii 1912-1913, s-a procedat ca și în prima etapă, **la calculul produsului global din industrie și din celelalte ramuri** folosind coeficienții forței productive a muncii diferențiați de la ramură la ramură. Stabilirea coeficienților a avut în vedere inclusiv afirmațiile unor cunoscuți economiști, în special Virgil Madgearu¹, referitoare la productivitatea muncii în industrie și în agricultură (Curs de economie industrială).

În final, în calcule s-au folosit date cu privire la producția de cereale și producție agricolă animală pe specii din anii respectivi pentru Muntenia, Oltenia, Dobrogea și Moldova prezentate în Enciclopedia României și în seriile de date ale direcțiilor de specialitate din cadrul Direcției Centrale de Statistică. Datele pentru restul teritoriului respectiv pentru Transilvania, Banat și Bucovina, au fost determinate prin extrapolare, considerându-se constante proporțiile (din anul 1966) ale producției.

Produsul social creat în ramura agriculturii:

- producția vegetală a fost determinată prin calculul direct pentru cereale (cantitate X preț) a căror pondere a reprezentat 93% în 1859 și 90% în 1900 față de întreaga producție vegetală conform datelor privind suprafețele însămânțate în anii respectiv; pentru anul 1912 elementele de calcul identificate au permis un calcul direct pentru întreaga producție vegetală;

- producția animală a fost calculată pe baza efectivelor de animale din cei trei ani, ținându-se seama de producția de carne diferențiată pentru fiecare specie în parte; pentru celelalte produse animale s-a avut în vedere o pondere de cca. 30% față de întreaga producție animală corespunzătoare proporțiilor existente în anul elaborării lucrării.

Calculul produsului global realizat în celelalte ramuri s-a făcut pe baza unor coeficienți care exprimau proporțiile dintre forța productivă a muncii pe o persoană din industrie, comerț și alte ramuri, comparativ cu agricultura (luată ca etalon). Coeficienții folosiți pentru anii 1859, 1900 și 1912: la industrie 2; 2; 3, la comerț 2,5 ;3; 3, pentru celelalte ramuri 2; 2,5; 2,5.

1. Virgil Madgearu (1887-1940), profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale

Produsul global din agricultură s-a raportat la numărul populației agricole, obținându-se datele pe o persoană. Prin multiplicarea cuantumului cu coeficienții stabiliți s-a determinat cota ce revine pe o persoană din celelalte ramuri. Pentru calculul produsului global din aceste ramuri s-a înmulțit cota pe o persoană cu numărul populației existente.

Cheltuielile materiale au fost apreciate diferențiat pe ramuri: la industrie 61,4%- 63,9%, la comerț 25%- 30%, la celelalte ramuri 50%, pe baza ponderii respective a cheltuielilor materiale în produsul global și al structurii producției ramurilor. În agricultură 12,5% în 1859, 19,9% în 1900 și 22,2% în 1912, ținându-se seama de cheltuielile pentru anul 1938 și de evoluția ponderii producției animale în totalul producției agricole.

Datele folosite au fost prelucrate statistic pentru asigurarea compatibilității conținutului, cât și sferei de cuprindere a indicatorilor. Rezultatele obținute s-au verificat prin metode diferite de calcul pentru asigurarea unui grad corect de precizie.

Produsul social, Venitul național și populația României în anii 1859, 1900 și 1912

	mil. lei prețuri comparabile 1963		
	1859	1900	1912
Produsul social - TOTAL	15958,3	31811,5	61182,9
- agricultură	10703,9	17611,4	33570,3
- industrie și construcții	1445,6	6335,1	14379,6
- comerț	655,5	2262,5	4369,0
- celelalte ramuri	3153,3	5602,5	8864,0
Venitul național TOTAL	11992,1	20936,9	38785,0
- agricultură	9365,9	14106,7	26103,3
- industrie și construcții	558,0	2445,3	5191,4
- comerț	491,6	1585,7	3058,3
- celelalte ramuri	1576,6	2801,2	4432,0
Venitul național pe locuitor - în lei-	1645,9	1903,3	3037,7
Populația - mii locuitori	7286,0	11000,3	12767,9

Datele respective au fost analizate sub aspectul modificărilor structurale ale participării ramurilor la realizarea produsului social și a venitului național, precum și a ritmului de creștere înregistrat în perioadele de calcul. Pentru asigurarea comparabilității în timp, s-a ținut seama de diferențele

teritoriale existente în anii respectivi, elementul de referință constituindu-l suprafața țării, iar calculele au fost efectuate în prețurile comparabile ale anului 1963.

Produsul social a crescut în anul 1912 față de anul 1859 (în 53 de ani) de 3,8 ori și de aproape două ori față de 1900. **Venitul național** a înregistrat o creștere de 3,2 ori și, respectiv de 1,8 ori.

	1859	1900	1912
Produsul social - mil lei prețuri comparabile	15958,3	31811,5	61182,9
- procente (%)	100,0	199,3	383,4
- procente (%)		100,0	192,3
Venitul național - mil. lei - prețuri comparabile	11992,1	20936,9	38785,0
- procente (%)	100,0	174,6	323,4
- procente (%)		100,0	185,2

Pentru a crea o legătură a datelor stabilite pentru anii 1859, 1900 și 1912 cu seria de date publicate privind **Produsul social** și **Venitul național**, datele din anul 1912 au constituit o bază de analiză în comparație cu cele oficiale din anul 1938, prin efectuarea calculului dinamicii utilizând transformarea din prețuri curente din anii 1912 și 1938 în dolari SUA, cea mai puternică monedă a perioadei.

Comparații pe ramuri privind Produsul social și Venitul național și populația României - anul 1938 față de 1912

	Produsul social				%
	1912		1938		
	mil. lei, preț curente	mil. dolari	mil. lei, preț curente	mil. dolari	Col 4/2
TOTAL	7.267	1.397	303.230	2.226	159,3
din care:					
Industrie	1.517	292	118.318	869	297,6
Agricultură	4.094	787	91.677	673	85,5
Transporturi	566	109	19.220	141	129,4
Celelalte ramuri	1.090	209	74.015	543	259,8
	Venitul național				
TOTAL	4.959	954	148.250	1.088	114,0
din care:					
Industrie	612	118	45.665	335	283,9
Agricultură	3.310	637	57.041	419	65,8
Transporturi	294	56	9.618	70	125,0
Celelalte ramuri	743	143	35.926	264	184,6
Venitul național pe locuitor (\$)		75		70	
Populația (mii locuitori)		12.767,9		15.601,0	

Notă: cursul leu/dolar era în 1912 de 5,2 lei=1\$ și de 136,2 lei=1\$ în 1938

Din analiza dinamică a **Produsului social** și a **Venitului național** a rezultat o creștere generală în 1938 față de 1912 înregistrată în special datorită industriei, care nu a reușit să compenseze scăderea ce a avut loc în agricultură. **Venitul național pe locuitor** a fost în 1938 de 70 de dolari față de 75 de dolari în 1912. Producția principalelor produse agricole pe locuitor în 1938 față de 1912 a fost la grâu, porumb sub 80%, la carne bovine 59,3% etc. și la efectivele de animale exista o situație similară ca în 1938 (la bovine 74%, porcine 70%, ovin-caprine 94%).

Pentru realizarea lucrării „**Produsul social, cheltuielile materiale și venitul național al României în anii 1859, 1900 și 1912**”, autorii au avut acces pentru consultarea unei bibliografii importante, din care sunt nominalizate:

- Enciclopedia României, vol. IV, anul 1943
- Statistica agricolă 1905-1916, București, Imprimeriile statului
- N. Marcu - Dezvoltarea capitalismului în agricultura României după Reforma de la 1864 până la începutul sec. XX, București, Tipografia învățământului, 1951
- Seria de date privind efectivele de animale, DCS - Direcția Statisticii Agriculturii
- Date reconstituite privind structura populației pe ocupații în anii 1859, 1900, 1912, DCS (Direcția Statisticii Populației și Culturii)
- Ancheta industrială 1901-1902, București, Institutul de Arte Geografice „Carol Gobl”, 1904, „Stabilimente industriale existente în România către anul 1863, „Valoarea producției” tabela XVII
- Constantin Dobrgeanu-Gherea - Neoiobăgia, Editura Librăriei Socec, București, 1910
- Virgil Madgearu - Curs de economie industrială, București, 1932
- Anuarul României 1912, București, Imprimeriile statului (Numărul fabricilor, valoarea capitalului fix, materiile prime, produsele și combustibilul în anul 1910, pentru fabricile încurajate de stat - tabele)
- N.N. Constantinescu - Aspecte ale dezvoltării capitalismului premonopolist în România, București, ESPLP 1957

Datele și informațiile au fost
furnizate de

dr. Vasile V. Dumitrescu,
membru al Societății Române de Statistică,
unul dintre autorii lucrării